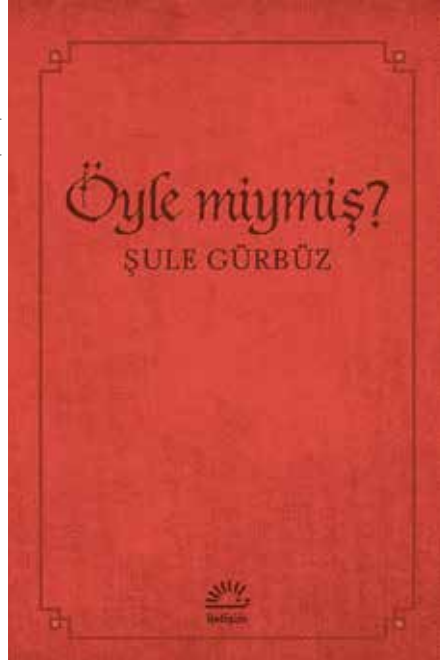

BİR ANLATI OLARAK ÖYLE MIYMIŞ?

Hatice Ebrar AKBULUT

Şule Gürbüz'ün yazılarında ve öykülerinde okur; hayat, gerçek, yanlış, doğru, ölüm, yaşam, zaman, mekân, kâinat gibi kavramlar üzerine düşünsel bir yürüyüşe çıkar. Karamsarlık ve umutsuzluk, öykü ve yazılarında hissedilen en kuvvetli histir. Gürbüz'ü farklı ve gizemli kılan asıl durum ise onun eserlerinin okur dimağında bıraktığı bulanık hâldir. Bozuk bir havada, denizde rotasını bulmak için dümenini kırdıkça kesif bir havanın içrisine giren kaptanın durumu gibi bir durum yaşar okur. Sayfalar ilerledikçe ölü açılacağı yerde, sisler çoğalır. *Öyle Miymiş*, baştan sona değin insanda bir duygu ve düşünce kargaşası yaratan bir kitap olarak Gürbüz'ün üslubunu başarıyla yansıtmıştır. "Cennet Varken Cinnat Olabilir Mi", "Hayır Demeden İtiraz", "Öyle Miymiş", "Sanki Daha Dünkü Cennet Kuşuyum" şeklinde, dört bölüme ayrılan *Öyle Miymiş*, bir anlatı kitabıdır. Gürbüz; başından geçenleri, gördüklerini, duyduklarını, hissettiklerini okurla söyler gibi anlatmıştır *Öyle Miymiş*'te.

Gürbüz'ün metinlerinde dil işçiliği hemen dikkat çeker. Cümle kalıpları ve kullandığı sözcükler, alışlagelmişin dışındadır. *Öyle Miymiş*'in satırlarında, bir nehrin çağlıtı duyulur. Birbirini tekrar etmeyen sözcükler, bir nehrin akışını andırır. Anlatıcının uzun cümleleri anlaşılabilirliği artırır.

Şule Gürbüz, *Öyle miymiş?*,
İletişim Yayınları, 2016

Güncel dilin hâkim olduğu dil ve anlatımda, eski dilin sözcükleri azımsanmayacak şekilde kullanılmıştır. Bu bakımdan *Öyle Miymiş*, dağarcığı geliştiren kitap kategorisindedir. "Eslâf, şömiz, cüdam, esfel, seylâbe, safderûn, eşhâs, şeddadî, nabızgîr, serv-i simîn, pâkdâmen, hüddâm, berhane, hünnap, kevaşe, efsûs" gibi birçok sözcük, okurun anlam ve dil coğrafyasını genişletmek üzere fazlaca kullanılmıştır. Şiirsel bir dilin yanında, müziksel anlatıma da yer verilmiştir. Bu bakımdan, "Ezoterik Koro" hem şiirsel hem müziksel anlatımı yansıtır.

Öyle Miymiş, ölüm ve hayat üzerine düşündürmeye çalışan cümlelerle doludur. Bu cümleler; soru, sorgulama, eleştiri, ironi, isyan, hâlleşme,

şikâyet, susma gibi durum ve eylemler içerir. Anlatıcı, okurla dertleşiyor gibidir. Bu nedenle sık sık okura sorular yöneltir. Ancak bu sorular; cevaplanması güç, sanki cevaplanmamak üzere sorulmuş sorulardır. –miş’li zaman ekiyle çekimlenen fiiller, tecahüluarif sanatını anımsatır. Anlatıcı, sorduğunun ve anlattığının karşılığını biliyor-muş da bilmezlikten geliyormuş gibi bir durum sezilir. Bilinç akışı tekniğini yoğun olarak kullanan Gürbüz, insanın/insanlığın durumlarını komedi ve hicvin bir alt türü olan “kara mizah” ile anlatır. Hayatta kalanların ölen birinin ardından yaptığı şeyleri anlattığı şu cümleler bir kara mizah ve ironi örneğidir: “*‘Rabbena Atina fid-dünya haseneten’ derken alt tarafta yeni yapılan mezarlarda çalışan birkaç işçinin kalın avaze sesleri araya girecek diye, ‘vefi’lahiratihaseneten’, kanlı canlı bir türkü hayatla ve ‘kına azabennar’ hayatın ivir zıvırıyla dolmuş, ‘brahmetike ya erhamerrahimin’ ivir zıvir nasıl tatlı, şu kısa süre nasıl uzun, ‘brahmetike ya erhamerrahimin’. Yaa gene biri gitmiş, her şey kendi kıvamında, ‘Brahmetike ya erhamerrahimin.’ Ölmekten korkuyorum, tavuklu pilavlardan, helvalardan, su böreklerinden, bu ölü menülerinden korkuyorum. Yiyin ayol kim yiyecek bunca şeyi, paket yapayım da çoluğa çocuğa götürürsün. Ölmüşlerin canına değsin. Ooh canımıza değsin.*”

Gürbüz; okur ile konuşuyor mu, yoksa okuru bir yığın cevapsız sorunun içinde bir başına mı bırakıyor? Açıkçası pek belirgin değil. *Öyle Miymiş* karşısında okur, bilincine değin uzanan bir etkilenme hâlini yaşar. Bu-

nunla birlikte bir türlü meselenin künhüne varamaz. Gürbüz’ün anlattıkları, bin bir kapı gibi bir açılır bir kapanır. Anlatılanların anlaşıldığı yerde koyu bir belirsizlik yeniden başlar. Bu nedenle okur, *Öyle Miymiş*’in sayfalarında gelgitlere düşer. Gürbüz, günlük hayattaki yanlışlıklardan zedelenen insani ilişkilere kadar derin bir anlatı denizindedir. Bu denizde okurun, rotasız olduğunu düşünüyorum. Gürbüz’ün her bir cümlesi, okuru daha karanlık bir girdabın içine çekmektedir. *Öyle Miymiş*; bir sızının kitabıdır ve sayfalar, sızının şiddetini artıran cümlelerle doludur. Cümleler, bir kanırtmaç gibi okurun aklında ve kalbinde gezinir. Gürbüz, insanın en çok aldandığı ve aldatıldığı ilişkileri gündemine alır. İnsanın Tanrı ile olan ilişkisi bunlardan biridir. İnsanın Tanrı ile olan ilişkisinden önce, kendisi ve diğer insanlarla olan ilişkisinin önemli olduğunu düşünür. Âdem’den bu yana insanlık ilerleme kaydedememiştir. Tanrı ona göre uzak bir ütopya ülkesidir sanki. “*Tanrı’nın insana karışmaması değil insanın insana karışmaması acı olan. Ne kadar birleşilse değil mi yüzyıllardır akraba olunamadı, Âdem kimin kardeşi bulunamadı. İnsanın hep acelesi var, işler yetişmiyor, hatta gerçek iş nedir bulunamıyor.*”

İnanç kavramı, Gürbüz’ün lügatinde bir sorunsal olarak karşımıza çıkar. İnanmak eyleminin insanı kör ve sağır ettiğini, kötülüklerin inanç perdesinden yayıldığını düşünür. Peygamber’den hatta Âdem’den bu yana birçok şey değişmiş ve yaşanmıştır. Ancak inanan bunun farkında

değildir. O, “... binlerce yıl önceyi şimdiki hülyasına yaklaştırıp kabul ediyor.” Değişim, binlerce yıl önce olup bitenlere ve kurallara uyanlara değil, tüm bunları kaldırıp arkasına atanlar için gerçekleşir. Gürbüz; anlatacakları için geçmişten, o hiç değişmeyen şeylerden faydalanmıştır. Açtığı her bahsin kökünde Peygamber vardır, kâinatın oluşumu vardır, Peygamber’in ölümünden sonra yaşananlar vardır, ayetler ve hadisler vardır, hülasesi din ve dinler vardır. Semavi dinler dışında, hurafe ve batıl inançlar da beslendiği anlatı kaynaklarıdır.

Gürbüz’ün, iyi dindarlarla bir alıp veremediği var mı bilinmez ama pasif ve kötü dindarlarla bir alıp veremediği, dahası onlarla bir kavgası var. Ona göre bu tipler, dedikodudan başka bir şey bilmez ve şu dünyaya bir şey bırakmadıkları gibi her şeyi hırsızlayıp giderler. Maddi ve manevi şeyleri, bir sömürü aracı hâline getirirler. Gürbüz; kelimeler, fıkıh, tefsir gibi vesair alanlardan aldıklarıyla insanın bu yaptıklarını yüzüne çarpar. Anlatı türündeki bu eserin sayfalarında ilerledikçe Ömer Hayyam’ın rubailerini hatırladım.

İki yüzlülük eden inançlılar, Gürbüz’ün eleştirdiği tiplerdir. Onlar, en çetin kınayıcılar oldukları gibi en riyakâr, en fitneci insanlardır. Dünyaya yalanın çivisini çakmışlardır. Kötülükte şeytanı bile geçmişlerdir. Onlar Allah’ın adını en çok anan, ancak O’nunla bir yakınlık kuramayan kimselerdir. “İnsan kan dökücü ve zalim ama dağın, taşın istemediği iradeyi aldı diye sağa sola çalınlanmıştır. İnsan

anlamadığını alır, anlayıp kıymetli bulduğunu da almaz. Bu yüzden adam olmaz. Melek, boşuna üzülme, insan bir şeydir zannetme. Sana verilmeyen iradeyi senin de olsa kullanabilirdim zannetme. İrade babanın arabasıdır, alır almaz kaza yaparsın. Böyle hem sözde iraden olup hem de ‘Teslim’ dini ile kolay yaşanabilir sanma. İnsan şeytan ile uğraşmaktan daha Allah’a hiç sıra gelmedi. Hiç yakınlık kuramadan Allah’a inanan adam güneşe tapandan hâllicedir sanma.” Öyle Miymiş baştan sona, Gürbüz’ün iç sesi ve monologlarıyla örülüdür. Bu nedenle bazen anlattıklarını anlamak yerine, karşısındakini saygıdan dolayı dinlemek mecburiyetindeymişçesine bir tavır hâlinde olabilmekte okur. Sanki dünyanın bütün hâllerini görmüş gibi bir “anlatı” içindedir Gürbüz. Bu hâliyle Nilgün Marmara’nın şu dizelerindeki üslubu takınmaktadır: “Ey, iki adımlık yerküre senin bütün arka bahçelerini gördüm ben!”

Okur, bir kitabın altını çizdikçe değişik ruh hâllerine girer. Altını çizdiği satırlar; onun duygularına tercüman olabilir, onun ruh hâlini yansıtan bir ayna olabilir ya da onda hayret ve şaşkınlık duygusu uyandırabilir. Öyle Miymiş’te bu türden satırlar oldukça mevcut. Okur anlasın ya da anlamasın, istemli ya da istemsiz bir şekilde kitabın sonuna kadar bir yığın cümlelerin altını çizebilir Öyle Miymiş’te. Bu durum, bir kitabın başarısını ve anlatıcının anlatım konusundaki yetkinliğini göstermeye yeterli bir neden midir, bilinmez. Ancak şu satırlar, genel olarak insanların akıllarını kullanmama ve

sadece şekle adapte olmalarına yönelik güzel bir bakış açısıdır: “*İnsan kitaplı insan ise her kitaplı peygamberin yakınıdır da. Çepçevre dolaş İsa ile yan yana yürüyecek nerde? Ne çok Ömer var adı olan yani ve de Ali. Bir Yahuda yok ismen yani, bir de Muaviye. Oysa etraf adını anmadığı ama bu el ele verdikleri ile gani. Gerçek zaten şu adı anılmayan ama iştince uzaktan bir gizli aşinalık, eski bir yaren gibi tanıdık mı tanıdık mı diye göz kırptırılan değil mi, değil mi, değil mi?*”

“Hayır Demeden İtiraz” bölümünde Gürbüz; kendi çocukluk, ilk gençlik ve yetişkinlik dönemlerine dair bilgiler paylaşır. Çocukluğundan itibaren başlayan bir anlam arayışı dikkat çeker. Çocukluğundan beri sosyalleşemediği için kendisini değil, toplumu hatalı görür çünkü sosyallik adına kurulan ilişkiler kirlidir, çıkar ilişkileridir. Üstelik bunların dayandığı bir temel de yoktur. Hayata dair izlenimlerini, okuduğu kitapların kendisinde bıraktığı anlamsızlık çağlıtıısından yola çıkarak ve bu kitapların isimlerini zikrederek anlatır. Bu kitapların kendisine iyi mi ya da kötü mü geldiğinin ayırımına varamamış olması, *Öyle Miymiş*’i okuyan okurun hislerine tercüman olur mahiyettedir. Okuduğu kitapların dünyasına girip giremediğini sorgularken ısrarla okumaya devam etmiştir. Ve zamanla bu kitaplar ve kitaplarda anlatılanlar “... okuldan, arkadaşlardan daha tanıdık ve anlaşılır olmaya

başlamış”tır. Bir nevi okuduklarıyla varlığını duyumsamıştır. Okudukları yaşadıklarının önüne geçecek kadar anlamlı hâle gelmiştir. Böylece Gürbüz; kendi yaşantısının içinde bir hayalet dönüşmüştür, okuyan bir hayalet. “*Klâsikleri okumaya hâlâ devam ediyordum ama Faulkner’ın kitaplarında şiir okurken düştüğüm kuyudan ve ürpertiden ne dediğimi anlamasam da gidip gelen sallantıdan bazen de aniden ne olduğunu seziverdiğim suskunluklardan ve etrafında hareketsizce dolaşan muammalardan üzerime dökülenleri anlayabiliyordum. Anlatanın belirsiz anlatışı gibi belirsiz bir anlayışım vardı. Kederine ortaktım ama keder tam nerede bilemiyordum.*” “Hayır Demeden İtiraz” bölümünde, gençlikle ilgili olan anlatılar, altı çift çizgiyle çizilmesi gereken satırlardır.

Geçmiş zamanlı fiilleri sıkça kullanan Gürbüz, “*Öyle miymiş, böyle değil miymiş?*” şeklindeki basit soruları can alıcı bir şekilde sorduğundan dolayı, “*Öyleymiş, böyleymiş*” şeklinde verilen basit cevaplar da hayati cevaplara dönüşmüştür. *Öyle Miymiş*; tasavvuf, mitoloji, felsefe, teoloji gibi birçok alandan beslenen bir kitap olabilmiştir fakat kurgudan yoksun bir anlatı kitabı olarak Şule Gürbüz’ün düşünce dünyasında olup bitenleri kanatlandırmıştır. *Öyle Miymiş* her okunduğunda, farklı bir duygu ve düşünce hâli bırakacaktır okurda.